

Павло Мірошніченко

**АВТОРСЬКЕ РАДІОМОВЛЕННЯ В УКРАЇНІ:
СПРОБА ТИПОЛОГІЗАЦІЇ**

У статті проаналізовано основні типи сучасних авторських програм, визначено специфіку звукового образу програмного продукту як всеукраїнських, так і запорізьких музично-інформаційних радіостанцій.

Ключові слова: *радіомовлення, радіопроект, авторська програма, тип програми, звуковий образ.*

В статье рассмотрены основные типы авторских программ, определена специфика звукового образа программного продукта как всеукраинских, так и запорожских музыкально-информационных радиостанций.

Ключевые слова: *радиовещание, радиопрограмма, авторская программа, тип программы, звуковой образ.*

The main types of the modern author programs are analysed in the article and definite the specific of voice appearance of software program product of ukrainian and the regional radiostations.

Key words: *radiobroadcast, author program, types of programs, voice appearance.*

Поширення музично-інформаційного радіо в Україні, зростання його популярності серед представників масової аудиторії завдяки ненав'язливому режиму інформування й розважання вплинули на зміну жанрової палітри сучасної радіожурналістики та форм мовлення. Пасивно-стихийне прослуховування сучасного радіо обумовило переважання в ефірі оперативних інформаційних жанрів у структурі новинарних програм, хронометраж яких не перевищує п'яти хвилин, ігрових, розважальних передач із типовим алгоритмом проведення, орієнтацію питомої більшості радіостанцій на сучасну музику тощо. На сьогодні все рідше втілюються в життя радіопроєкти, які вимагають від автора яскравої публіцистичності виступу, ґрунтовного аналізу подій і фактів, що тягне за собою ускладнення форми програми,

збільшення її хронометражу. Незважаючи на вже традиційне для сучасного радіомовлення фонове сприйняття, журналісти прагнуть до створення цікавого за змістом і оригінального за формою авторського програмного продукту, який привертатиме увагу цільової аудиторії, сприятиме чіткій самоактуалізації та послідовній самореалізації автора. Саме авторська програма, на думку фахівців, підтверджує демократичність моделі журналістики будь-якої країни світу. Тому сучасне українське радіомовлення, зокрема музично-інформаційне, можна назвати авторським, оскільки саме авторський програмний продукт складає ліву частку його ефіру.

У сучасній теорії журналістики авторський програмний продукт досліджується з позицій функціонально-орієнтованого радіомовлення (В. Смирнов), що впливає на розширення типології сучасних радіоопрограм у цілому (О. Гоян, В. Смирнов, А. Шерель та ін.).

Мета статті полягає у спробі вивести типологію сучасних авторських програм музично-інформаційного радіомовлення, визначивши особливості звукового образу програмного продукту як всеукраїнських, так і регіональних (запорізьких) радіостанцій.

Актуальність і наукова новизна цієї розвідки обумовлені недостатньою увагою журналістикознавців до дискурсу музично-інформаційного радіомовлення в цілому, до специфіки його авторського програмного продукту зокрема.

Серед основних класифікацій типів програм сучасного радіо особливу увагу варто звернути на типологію, визначену О. Гояном. Ця класифікація застосовується доволі часто у вітчизняному радіомовленні не лише теоретиками, а й журналістами-практиками. Дослідник визначає вісім типів програм:

- 1) інформаційні (складаються з 6–10, інколи — до 20 щоденних коротких інформаційних повідомлень);
- 2) інформаційно-аналітичні (щоденне або щотижневе коментування подій, які відіграють важливу роль у житті суспільства);
- 3) інформаційно-публіцистичні (програми, у яких фіксується соціальна проблема та намагання її вирішити);
- 4) культурно-просвітницькі (присвячені історії або сучасному стану науки, мистецтва, музики, кіно, театру тощо, програми про сім'ю та медицину (здоров'я), трансляції вистав, культурно-просвітницьких акцій);

- 5) пізнавально-розважальні (переважно це розмовні ток-шоу);
- 6) дитячі (орієнтація на вікові особливості дошкільнят і тинейджерів);
- 7) спортивні (трансляції, репортажі, пряме мовлення зі спортивних змагань та окремі передачі спортивної тематики);
- 8) ігрові (конкурси, вікторини, тобто змагання слухачів між собою у прямому ефірі) [1, 124].

Наведена класифікація має дотичність і до тематичного спектру програм, і до їхньої жанрової характеристики. Загалом в сучасній радіожурналістиці інтегральним для визначення формально-змістових особливостей сучасної радіопрограми є поняття «звуковий образ», що означає не тільки сукупність формо- та стилетворчих засобів, а в цілому композиційні особливості передачі, покликані доступно, повноцінно та виразно донести до аудиторії думки, ставлення, спостереження автора.

Інформаційно-аналітичні й інформаційно-публіцистичні авторські програми в ефірі музично-інформаційного радіо представлені не надто широко. Це, насамперед, пов'язано з тим, що на сьогодні музика з одного з основних виражальних і формотворчих засобів радіомовлення перетворилася на провідний. За умов правильного музичного програмування радіо вдасться донести слухачеві й інший продукт, безпосередньо з музикою не пов'язаний, але вкупі з нею відповідальний за гармонійність ефірної картини. Саме в межах музичного потоку радіостанції необхідно вміло ідентифікувати себе, означивши власний загальний імідж, перетворивши його на привабливий та цікавий для цільової аудиторії програмний продукт.

Та попри недостатню увагу програмних директорів сучасних музично-інформаційних радіостанцій до інформаційно-аналітичного й інформаційно-публіцистичного авторського продукту, варто відзначити кілька проектів, які репрезентують найбільш поширений на сьогодні звуковий образ таких програм.

В ефірі всеукраїнської радіомережі «Мелодія» виходить програма Олександра Ладижинського «Спецвипуск. Політичні підсумки». Хронометраж — близько 5 хв. В основі кожного випуску — найактуальніша подія з політичного життя України, що може, на думку автора, суттєво вплинути на різноманітні сфери й галузі вітчизняної соціокультурної дійсності. Стрижнем програми, безперечно, є критичні,

часом іронічні коментарі ведучого з приводу тієї чи іншої політичної події, того чи іншого представника політичного бомонду, що викликав інтерес автора чи то власною позицією, чи то не надто обережним висловом. Саме документальні записи виступів і заяв політичних діячів не тільки роблять яскравішим звуковий образ програми «Спецвипуск. Політичні підсумки», а й динамізують рух думки автора, дають йому змогу вдаватися до іронічних коментарів тощо. Цікавою знахідкою є використання фраз і музики з популярних мультиплікаційних і художніх фільмів як ілюстрації до реплік політиків. Добір таких фрагментів виявляє не лише авторську позицію, його ставлення, робить чіткішою для слухачів оцінку журналіста висловів, вчинків і подій, а й полегшує завдяки влучному жарту сприйняття інформації, уяскравлює звуковий образ програми в цілому.

Традиційний для інформаційно-публіцистичних програм алгоритм створення та проведення має авторський проект Єліни Владимирової «Народ і влада» в ефірі запорізької радіостанції «Ностальжі». Основний жанр програми — інтерв'ю на актуальну для запоріжців соціально-економічну чи суспільно-політичну тему з компетентною людиною. Особливою яскравістю звуковому образу цієї програми надає наскрізний інтерактив — слухачі можуть адресувати запитання гостям як до виходу передачі в ефір, так і ставити під час трансляції. Кожному випуску програми передують анонси, який уміщує інформацію про гостроту й актуальність теми передачі, авторитетність і компетентність запрошеного гостя, координати для зв'язку слухачів зі студією. Безперечно, найголовнішу роль в інтерв'ю відіграє модератор. Варто зазначити, що Єліна Владимірова майстерно володіє технікою інтерв'ю — ставить чіткі запитання, не побоюючись бути наполегливою та рішучою в процесі збору потрібної слухачам інформації, вміє слухати як гостя, так і слухачів, які беруть участь в ефірі. Звуковий образ програми «Народ і влада» — динамічний, яскравий завдяки якій роботі модератора та чіткому інтерактиву.

Особливо яскравим і оригінальним для українського музично-інформаційного радіомовлення є звуковий образ авторського програмного продукту, який можна назвати радіотеатром (радіодрамою). Одним із найяскравіших втілень радіотеатральної ідеї без перебільшень можна назвати програму Оксани Новикової «Смакота» (радіостанція «Мелодія»), яка 2004 р. отримала «Золоте перо» як найкра-

щий в Україні авторський проект. Передача має яскравий звуковий образ, що складається з гармонійного використання як формо-, так і стилетворчих засобів радіомовлення. Образ допитливої та жартівливої домогосподарки, втілений Оксаною Новиковою, викликає довіру, інтерес і постійну увагу слухачів різних соціально-демографічних характеристик. Ведуча ділиться рецептами приготування різноманітних страв, начебто в домашніх умовах, часто перемовляючись по телефону з подругою. Попри те, що програма має монологічну форму, стиль мовлення ведучої (розмовно-побутовий), стилістика передачі в цілому, збагачена доречно дібраною музикою та шумами, що імітують кухонну обстановку, робить сприйняття інформації легким і захопливим. Безумовно, за тематикою передачі її можна віднести до розважально-пізнавальних авторських програм, та особливості звукового образу (влучне використання формо-, стилетворчих засобів, потужне драматичне начало тощо) вирізняють її з-поміж переважної більшості розважальних передач.

Серед культурно-просвітницьких програм усеукраїнського музично-інформаційного радіо варто відзначити такі цікаві та яскраві за звуковим образом проекти, як «Русские каникулы» Марії Макеєвої («Русское радио»), «Рокабільний психоз» Вадима Красноокого, «Демоверсія» Вадима Карп'яка (компанія «ФДР-радіоцентр»). Останні дві програми, що мають стале місце в програмному колесі не однієї запорізької радіостанції, зокрема «Великого Лугу», «Юніверс» тощо, демонструють незвичайний підхід у подачі музичного матеріалу. Провідним жанром передачі «Рокабільний психоз» є нарис, який нечасто можна почути в ефірі сучасного музично-інформаційного радіо. Вадим Красноокий, лідер українського гурту «Mad Heads», вкладає професійні знання й інтереси та слухачку любов до рок-н-ролу в кожную історію про людей, які започаткували цей напрям у сучасній музиці. Оповідь автора перемежовується найяскравішими для ілюстрації тих або інших непересічних життєвих колізій музикантів піснями, при чому містки до кожної з них ведучий робить лише на інтро та беках музичних творів, що чудово відтінює вербальний компонент звукового образу програми (лаконічний синтаксис, ощадливе використання тропів і суто музичних термінів, уживання слів і понять, які на сьогодні набули статусу екзотизмів, але гарно відтворюють атмосферу появи та становлення рок-н-ролу). Власне, доволі значний хро-

нометраж програми — 30 хвилин — не відлякує пасивно-стихийного слухача, адже звуковий образ передачі є яскравим, не переобтяженим стилетворчими засобами радіомовлення, чітко структурованим, що чудово передає хід думок автора, засвідчує його компетентність і загальну ерудованість.

Культурно-просвітницька програма «Безкінечні історії про вічне кохання» Ірини Кошманової (Всеукраїнська радіомережа «Мелодія») є моножанровою. Портретний нарис чудово відображає любовні колізії, вирування пристрастей у житті відомих творчих людей минулого. Авторка часто вдається до цитування листів і щоденників героїв програми, спогадів про них їх друзів і колег. Ведуча часом намагається грати роль ліричних героїнь історій, що інколи їй вдається, та в цілому програмі притаманний описовий стиль із певною відстороненістю авторки від матеріалу. Ощадливість у використанні емоцій, а також виражальних засобів (стабільність музичного ряду, який не змінюється протягом усієї програми, а, отже, слабо психологізує образи героїв нариса, брак шумів, які б вдало передавали атмосферу певної епохи), можна вважати недоліками звукового образу цієї програми.

Такі ж зауваження можна висловити з приводу іншої культурно-просвітницької програми радіостанції «Мелодія» — «Знайомий силуєт» Олександра Проніна. Автор знайомить слухачів із видатними діячами світової науки та культури, намагаючись привернути увагу аудиторії до їх життя і творчості на основі реальних фактів, поданих очевидцем, сучасником тієї чи іншої відомої персони. Отже, жанр, який використовується в цій програмі, можна назвати радіоновелою, для більш яскравої форми якої бракує використання різноманітного та влучного музичного матеріалу, шкодить надмірний артистизм автора, певна патетичність і пафосність стилю його мовлення, що складно сполучається з роллю очевидця, яку він виконує. В цілому, специфіка звукового образу наведених вище програм гармонійно сполучаються з ефірною картиною радіостанції «Мелодія», її форматними особливостями та соціально-демографічним портретом цільової аудиторії.

Особливо популярну серед слухачів музично-інформаційного радіо групу програм становлять розважально-пізнавальні. Серед «програм-реплік» радіостанції «Ностальжі» можна назвати кілька особливо цікавих розважальних авторських проєктів — «База даних», «Твій день», «Без спонсора», «Принцип дії», «Ділова ковбаса». При цьому, програ-

му «База даних» складно назвати авторською, оскільки автора й ведучого передачі не називають взагалі. Необхідність ідентифікації автора програми зумовлена тим, що особистісний підхід до відбору, обробки та подачі інформації в ній відіграє найважливішу роль. У цілому, мінімальний хронометраж програм-реплік має свої плюси, зокрема оперативне сприйняття інформації слухачем, фоновий режим прослуховування радіо без відриву від основної діяльності, те, що програми не встигають «роздратувати» слухача, і той не перемикає приймач тощо. Але серед негативних сторін такого програмного продукту варто назвати низьку оновлюваність матеріалу передач попри їхню жорстку ротацію, а також те, що ці проекти виходять у запису.

Отже, серед типів сучасних авторських програм музично-інформаційного радіо кількісно переважає розважально-пізнавальний продукт. Цей факт пояснюється тим, що нова система програмування пов'язана з поведінкою аудиторії, конкуренцією в ефірі та, в цілому, форматними особливостями радіостанцій. Та незважаючи на низьку суспільно-політичних, бізнесових, суто технічних факторів впливу на становлення й розвиток музично-інформаційного радіо, радіовиробництва, що мінімалізує елемент творчості, авторська майстерність у створенні програми виявляється передусім у звуковому образі передачі. Звуковий образ сучасної авторської радіопрограми залежить від теми чи проблеми, що порушує журналіст, функцій, які він намагається реалізувати, ефекту, реакції, які передбачає викликати в слухачів. Особливо цікавим аспектом дослідження програмування сучасного радіо є вивчення ефективності впливу передачі на слухача, зокрема відповідності його смакам і потребам звукового образу програми.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. *Гоян О.* Основи радіожурналістики і радіоменеджменту / О. Гоян. — К. : Веселка, 2004. — 245 с.
2. *Радиожурналістика* : [учебник] / под ред. *А. А. Шереля*. — М. : Изд-во МГУ, Высшая школа, 2002. — 304 с.
3. *Смирнов В.* *Формы вещания : Функции, типология, структура радиопрограмм* : [учебн. пособие для вузов] / В. Смирнов. — М. : Аспект Пресс, 2002. — 203 с.